

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

**İKİNCİ BÖLÜM
KARAR****BELKİS YURTSEVER VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU**

Başvuru Numarası : 2016/7537
Karar Tarihi : 11/5/2022

Başkan : Kadir ÖZKAYA
Üyeler : M. Emin KUZ
Rıdvan GÜLEÇ
Yıldız SEFERİNOĞLU
Kenan YAŞAR
Raportör : Hasan HÜZMELİ
Başvurucular : 1. Belkis YURTSEVER
2. İbrahim KARA
3. Şinasi DURSUN

Başvurucular Vekili : Av. Linda Sevinç HOCAOĞULLARI

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; sendikamın aldığı karar doğrultusunda düzenlenen toplantı ve gösteri yürüyüşünün hukuka aykırı olarak engellenmesinin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı ile sendika hakkını, kolluk güçlerinin gösteri yürüyüşüne müdahalesi ve gözaltı işlemi sırasında gereksiz ve orantısız güç kullanmasının insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağını ihlal ettiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 18/4/2016 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucular, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

A. Başvuruya Konu 3/8/2015 Tarihli Toplantı ve Gösteri Yürüyüşüne İlişkin Bilgiler

5. Anayasa Mahkemesi yakın tarihli bir kararında, somut başvuruya konu olan toplantıya müdahale nedeniyle toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin bir başvuruyu incelemiştir. Anılan kararda, somut olay ve olgular hakkında şu bilgi ve açıklamalara yer verilmiştir (*İlhan Yiğit*, B. No: 2016/7532, 29/12/2021, §§ 8-19):

i. Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu (KESK) 3/8/2015 tarihinde yapılacak toplu iş sözleşmesine ilişkin basın açıklaması yapmak ve görüşmelere katılacak Konfederasyon heyeti ile birlikte Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına (ÇSGB) kadar yürüyüş gerçekleştirmek için sendika yöneticilerini Ankara'ya çağırmıştır.

ii. Kolluk görevlilerince düzenlenen 3/8/2015 tarihli tutanakta KESK ve bu Konfederasyona bağlı sendikaların yönetici ve üyelerinin saat 09.00'da Mevlana Bulvarı (Konya yolu) Ankara Şehirlerarası Terminal İşletmesinin (AŞTİ) karşısında bulunan pazar yerinde toplanıp saat 10.00'da Kırım Caddesi, Bosna Hersek Caddesi, 17. Sokak ve İnönü Bulvarı güzergâhını kullanarak ÇSGB'ye yürüyüş planladıkları belirtilmiştir. Grubun ÇSGB önünde "*Memur Maaşı Toplu Sözleşmesi*" konulu basın açıklaması yapacağı, Devrimeci İşçi Sendikaları Konfederasyonuna (DİSK) bağlı Emekçiler Sendikasının da "*2016-2017 Toplu Sözleşmelerinde Emekliler Adına Masada Olacağız*" konulu basın açıklaması düzenleyeceği bilgisinin alınması üzerine emniyet görevlileri toplanma yerinde önlem almıştır. Sendikaların yönetici ve üyelerinin katılımı ile anılan yerde yaklaşık 250 kişi toplanmıştır.

iii. Kolluk görevlileri, toplanma alanı ve planlanan yürüyüş yolunun Ankara Valiliğince belirlenen toplantı ve gösteri yürüyüşü güzergâhı kapsamında olmadığını ilgili yetkililere bildirmiştir.

iv. Grubun gösteri yürüyüşü hazırlığına devam etmesi üzerine kolluk güçleri, ses yükseltici cihaz ile topluluğa dağılmaları yönünde ihtarlarda bulunmuştur. Kolluk görevlilerince 09.22, 09.27 ve 09.32 saatlerinde yapılan ihtarlarda toplantı alanı ve gösteri yürüyüşü güzergâhının Valilikçe tespit edilmediği, bu nedenle katılımcıların bir araya geldiği pazar yerinden toplantının yapılacağı alana (ÇSGB binası önü) ancak bireysel olarak gidilmesine izin verileceği, toplu şekilde yürüyüşe müsaade edilmeyeceği bildirilmiştir. Topluluğa olası müdahale sırasında dağılma istikameti bildirilmiştir. Grup, ıslıklayarak toplanma alanında beklemeye devam etmiştir.

v. Saat 09.33'te KESK Genel Başkanı L.G. ile kolluk görevlileri bir görüşme yapmıştır. Kolluk görevlileri toplantının ve gösteri yürüyüşünün kanuna aykırı olduğunu, yol kapatmak suretiyle toplu hâlde yapılacak yürüyüşe izin verilmeyeceğini ancak pankart, flama taşınmadan ve trafiği aksatmadan bireysel olarak geçilmesine izin verileceğini ifade etmiştir. Başvurucunun da aralarından olduğu grup, Kırım Caddesi'nden 4. Sokak istikametine doğru yürüyüşe geçmiş; bunun üzerine polis güçleri, kalkanlar ile barikat kurarak topluluğu durdurmuştur.

vi. Polis memurlarının düzenlediği 7/10/2015 tarihli DVD İzleme ve Tespit/Teşhis Tutanağı'na göre 4. Sokak üzerinde yürüyüş yapmak için toplanan grubun yolun tamamını araç trafiğine kapatması ve bu yolun idarece belirlenen toplantı ve gösteri yürüyüşü alanlarından olmaması nedeniyle ses yükseltici cihazlarla uyarı tonu yapılmıştır. Topluğun sokağın tamamını araç trafiğine kapatarak yürüyüşe başlaması üzerine kolluk görevlileri kalkanlarla barikat oluşturarak topluluğu engellemiştir.

vii. Kolluk görevlileri saat 09.35'te gruba hitaben trafiği kısmi olarak kapattıklarını, yapılan eylemin kanunsuz olduğunu, bunun son uyarıları olduğunu belirterek gruba dağılmaları için iki dakikalık süre vermiştir. Topluğun dağılmamakta ısrar ederek ÇSGB'ye doğru yürüyüş yapmak için polis barikatlarına yüklenmesi üzerine kolluk güçleri, gruba gaz sıkmak suretiyle müdahale etmiştir.

viii. Kolluk görevlilerinin müdahalesi sonrası katılımcılar, pankart ve flama açmadan ÇSGB'ye yürümeyi kabul etmiştir. KESK Başkanı L.Ö., ÇSGB binasının yan tarafında bulunan 17. Sokak üzerinde basın açıklaması yapmıştır. KESK Başkanı ile 9 kişilik heyet, toplu iş sözleşmesi görüşmesi yapmak üzere ÇSGB binasına girmiş; dışarıda bekleyen yaklaşık 300 kişilik grup ekonomik haklarına ilişkin pankart açarak görüşmenin sonlanmasını beklemiştir. Görüşmenin bitmesi sonrası KESK Başkanı saat 14.30'da tekrar basın açıklaması yapmıştır. Yapılan basın açıklaması sırasında pankartlar açılmış, sloganlar atılmıştır. Toplanan grup saat 15.15'te kendiliğinden ve olaysız bir şekilde dağılmıştır.

B. Somut Başvuruya İlişkin Olaylar

6. KESK'e bağlı Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri Sendikası (SES/Sendika); tüzüğüne göre çalışma yaşamında ve hayatın diğer alanlarında üyelerinin ve tüm çalışanların ekonomik, demokratik kültürel, mesleki, hukuksal, özlük haklarını ve çıkarlarını korumayı ve geliştirmeyi amaçlayan bir sendikadır.

7. Başvurucu İbrahim Kara Sendikanın eş genel başkanı, Belkıs Yurtever ve Şinasi Dursun ise Sendikanın Merkez Yönetim Kurulu üyesi olarak görev yaptıklarını ifade etmiştir.

8. Başvurucuların beyanlarına göre olayın gelişimi şöyledir:

- Toplu iş sözleşmesi sürecine ilişkin yaklaşımlarını ortaya koyma, taleplerini basın açıklamasıyla duyurma ve Konfederasyon heyetini kitlesel olarak toplantıya uğurlamak için Sendikalarının bağlı olduğu KESK'in ve bağlı sendikaların çağrısı üzerine 3/8/2015 tarihinde saat 09.00 sıralarında Ankara'ya gelmiş, AŞTİ'nin karşısında bulunan alanda toplanmışlardır.

- Kendilerinin de aralarında olduğu grup henüz ÇSGB binasına doğru yürüyüşe başlamadan kolluk güçlerinin müdahalesiyle karşılaşmıştır. Kolluk güçleri topluluğa gaz, cop ve plastik mermi ile müdahale etmiştir.

9. Başvuruya konu toplantıya ilişkin görüntü kayıtlarının incelendiği 7/10/2015 tarihli Görüntü İzleme Tutanağı'nda yukarıda açıklanan hususlar yanında şunlar da tespit edilmiştir:

- Yolu tamamen kapatmak suretiyle yürüyüş yapma hazırlığında olan eylemci gruba ses yükseltici cihazla eylem yasal olmadığından eylemi sonlandırılmaları gerektiği, aksi hâlde kademeli ve orantılı bir şekilde güç kullanılacağı bildirilmiştir. Topluluk ikazlara riayet etmeyip alkışlayarak bunu protesto etmiş ve sloganlar atmıştır.

- Topluluğun sokağın tamamını araç trafiğine kapatarak yürüyüş hazırlığına başlaması üzerine kolluk görevlileri kalkanlarla barikat oluşturmuştur. Kolluk görevlileri yolun açılması ve eylemin sonlandırılması, aksi hâlde müdahale edileceği yönünde ses yükseltici cihazla topluluğu ikaz etmiştir.

- Başvurucu İbrahim Kara, dağılmayan gruba megafonla ÇSGB binası önüne gidip taleplerin dile getirileceğine dair konuşma yapmıştır.

- Grubun ikazlara rağmen dağılmaması ve yürüyüşe geçmesi nedeniyle grup önce polis kalkanlarıyla dağıtmaya çalışılmış, grubun kalkanları itekleyerek ve kalkanlara yüklenerek direnç göstermesi üzerine gruba orantılı olarak kısa süreli gaz sıkılmak suretiyle müdahalede bulunulmuştur.

- Başvurucu İbrahim Kara bu esnada gruba hitaben megafonla "*Bulduğumuz yerde duruyoruz, faşizme karşı direnme hakkımızı kullanıyoruz, bizler Çalışma Bakanlığının önüne geçeceğiz.*" şeklinde sözler söylemiştir. Gruptan bazılarının Kırım Caddesi yönünde dağılması üzerine başvuru, ses yükseltici cihazla "*Direnme hakkımızı kullanıyoruz.*" şeklinde konuşarak grubun dağılmasını engelleye çalışmış; kısa süreli oturma eylemi yapmıştır.

- Başvurucu Belkis Yurtsever de tüm ikazlara rağmen dağılmayan, yolu tamamen araç trafiğine kapatarak ÇSGB binası önüne gitmek isteyen grupta yer almış ve polisin kalkanına yüklenerek mukavemet göstermiştir (Görüntü kaydında başvuru Şinasi Dursun'un toplantıya katılımına ve eylemlerine yönelik bir tespit bulunmamaktadır.).

10. Başvurucular 3/8/2015 tarihinde kolluk görevlilerinin müdahalesi sırasında biber gazına maruz kalmaları nedeniyle gözlerinde yanma şikâyeti ile sağlık kuruluşuna müracaat etmiştir. Başvurucuların geçici sağlık raporlarındaki tespitler şöyledir:

- Başvurucu Belkis Yurtsever'in sağlık raporunda ense bölgesi ve *üst ekstremitede* (omuzdan başlayan, pazu, dirsek, el ve parmakları içeren uzuvlar) *eritem* (kılcal damarlarda kan toplanması sonucunda derinin kızarması) olduğu belirtilmiştir.

- Başvurucu Şinasi Dursun'un sağlık raporunda gözlerde *hiperemi* (bir dokunun normalden daha fazla kanlanması) tespiti yer almıştır.

- Başvurucu İbrahim Kara'nın sağlık raporunda, *GKS'si* (Glaskow koma skala, bir insanın bilinç durumunu değerlendirmeyi amaçlayan bir yöntemdir.) 15 olduğu (12-15 puan: hafif nörolojik hasar), *pelvik kompresyonla* (karnın en alt bölümünde sıkışma), hassasiyet, gözlerde, kollarda, boyunda hiperemik alanlar olduğu, dört ekstremitenin doğal olduğu, başvuru hayati tehlikesinin bulunmadığı belirtilmiştir.

11. Başvurucular kendilerine müdahale eden kolluk güçleri, sorumlu amirler ile Ankara İl Emniyet Müdürü, Ankara Valisi hakkında kasten yaralama ve görevi kötüye kullanma suçlarından soruşturma başlatılması talebiyle 5/8/2015 tarihinde Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına (soruşturma makamı/Cumhuriyet Başsavcılığı) başvurmuştur. Adli Tıp Kurumuna sevk talepli şikâyet dilekçesinde başvurucular, kolluk güçleri tarafından gerekli olmadığı hâlde ve herhangi uyarı yapmaksızın kimyasal gazla müdahale edildiğini, Sendikanın başkanı olan başvurunun (İbrahim Kara) yüzüne yakın mesafeden gaz sıkıldığını, kimyasal gazdan etkilendiklerini, barışçıl şekilde toplanma ve düşüncelerini ifade etme haklarının engellendiğini ileri sürmüştür. Ayrıca başvuru İbrahim Kara, gözaltı işlemi sırasında kolluk güçlerinin üzerindeki önlüğü çekmesi nedeniyle boğazından yaralandığını iddia etmiş; yaralanmasına ilişkin fotoğrafları şikâyet dilekçesine eklemiştir. Başvuru gaza maruz kalması sonucu vücudunda meydana gelen kızarıklık nedeniyle boynundaki izlerin hastanede tespit edilemediğini, daha sonra bu izleri fark ettiğini belirtmiştir.

12. Cumhuriyet Başsavcılığı, Ankara Valisi hakkında soruşturma yapma yetkisinin Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına ait olduğu gerekçesiyle 12/1/2016 tarihinde soruşturmanın ayrılmasına karar vermiş; aynı tarihte dosyayı görevsizlik kararıyla Başsavcılığa göndermiştir.

13. Cumhuriyet Başsavcılığı, gaza maruz kalması nedeniyle başvuru İbrahim Kara'nın vücudunda meydana gelen kızarıklığın kişinin boynundaki yaralanmanın (iz) tespitine engel olup olmayacağı hususunda bilgi verilmesini, başvurucuların yaralanmalara ilişkin olarak kesin sağlık raporu düzenlemesini Ankara Adli Tıp Kurumundan (Kurum) talep etmiştir.

14. Kurum 23/11/2015 tarihli raporunda daha önce düzenlenen geçici sağlık raporlarını gözeterik yaralanmaların niteliğine ilişkin değerlendirmede bulunmuştur. Rapora göre başvurucular Belkis Yurtsever ve Şinasi Dursun'un yaralanmaları basit tıbbi müdahale ile gidirilebilecek ölçüde hafiftir. Kurum, başvuru İbrahim Kara'nın geçici sağlık raporundaki tespitleri tekrar ederek soruşturma makamının bilgi talep ettiği diğer hususlar yönünden ilgili ihtisas kurulundan görüş alınmasının uygun olacağını bildirmiştir.

15. Başsavcılığın talebi üzerine soruşturma dosyasına gönderilen görüntü kaydı ile müdahale anının -başvurucuların dosyaya sundukları- bir bölümüne ilişkin 88 saniyelik görüntü kaydı bilirkişi tarafından incelenmiştir. Düzenlenen 28/12/2015 tarihli rapor özetle şöyledir:

- Başvurucuların sunduğu görüntü kaydında, toplanan grup geriye çekildiği hâlde başvuru İbrahim Kara'nın polis barikatının önüne gelerek slogan atması üzerine kolluk güçleri gazla müdahale etmiştir. Başvuru, gösteri alanını terk ederken kolluk güçleri ile konuşmasının akabinde kolluk güçlerinin başvurucuya müdahale ettiği, katılımcılardan bazılarının başvuru İbrahim Kara'yı polise teslim etmemek için başvurunun tişörtünün boğaz kısmından çektiği tespit edilmiştir.

- Ankara İl Emniyet Müdürlüğünün dosyaya gönderdiği görüntü kaydında kolluk güçleri, planlanan güzergâh üzerinde yürüyüş yapamayacakları ve yolu kapatmak suretiyle trafiği engellemelerine izin vermeyecekleri yönünde gruba

uyarmıştır. Grup kolluk güçlerinin ikazına karşın dağılmamış ve grubun polise direndiği gözlemlenmiştir. Diğer katılımcıların polis müdahalesinden kurtarmak amacıyla başvuru İbrahim Kara'nın tişörtünün boyun ve sırt bölümünden çektiği tespit edilmiştir.

16. Başvurucu İbrahim Kara şikâyeteye yönelik Başsavcılık ifadesinde, kolluk görevlilerinin yakın mesafeden gaz sıkmaları, üzerinde bulunan sendika önlüğünü ipleri kopuncaya kadar çekmeleri nedeniyle yaralandığını iddia etmiştir. Cumhuriyet Başsavcılığı 12/1/2016 tarihinde, müdahalede bulunan kolluk görevlileri hakkında zor kullanma yetkisini aşarak kasten yaralama suçundan kovuşturma yapılmasına yer olmadığına, İl Emniyet Müdürü hakkındaki şikâyetin ise işleme konulmamasına karar vermiştir.

17. Kararda; 300 kişiye ulaşan katılımcıların Kırım Sokak'ı tamamen araç ve yaya trafiğine kapattığı, etkinliğin planlandığı yer ve güzergâhın Valilikçe belirlenen alanlar içinde olmadığı, 6/10/1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nun 22. maddesine göre genel yollarda toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenlenemeyeceği, başkalarının hak ve özgürlükleri ile kamu düzeninin gözetilmesi gerektiği, başvurucuların kanuna aykırı eylemde buldukları, dağılmaları yönündeki ihtarlara rağmen güvenlik güçlerine direndikleri vurgulanmıştır. Polisin ihtar da bulduktan sonra zor kullanma yetkisi kapsamında orantılı şekilde göz yaşartıcı gaz kullandığı belirtilmiştir. Öte yandan görüntü kayıtlarına göre başvuru İbrahim Kara'nın boynundaki yaralanmanın diğer katılımcıların eylemleriyle gerçekleştiği, kolluk görevlilerinin aleyhinde bir delil bulunmadığı değerlendirilmiştir.

18. İşleme konulmaması kararında soruşturma makamı, İl Emniyet Müdürü'nün müdahale eden görevliler arasında olmayıp doğrudan müdahale talimatı vermediğini, 2911 sayılı Kanun kapsamında toplantının engellenmesine yönelik talimatın idari işlem niteliğinde olduğu ve görevinin gereklerine aykırı davranmadığını belirtmiştir. Anılan karar gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...

Şikâyet olunan Ankara İl Emniyet Müdürü'nün fiilen gerçekleşen bu toplantıya müdahale eden görevliler arasında bulunmaması, müştekilerin yaralanması ile sonuçlanan müdahalenin doğrudan talimatını veren kişi olmaması sebebi, toplantının 2911 sayılı yasa kapsamında engellenmesi mahiyetli ve genel nitelikli talimattan oluşan idari iş ve işlem niteliğinde bulunduğu değerlendirilmesi ile 4483 sayılı yasa hükümleri doğrultusunda işlem tesisi gereğinin hasıl olduğu, müştekilere yönelik zor kullanma yetkisinin aşılması sureti ile kasten yaralama eylemini gerçekleştirdiği iddia olunan olay verinde görev ifa eden Emniyet Müdürlüğü görevlileri hakkında ise genel hükümlere göre soruşturma yürütüldüğü.

Müştekilerin alınan doktor raporuna göre ... yönünde raporlarının temin edildiği, müştekilerin beyanlarında biber gazına maruziyet sebebi ile bu yaralanmaların oluştuğunu ifade ettikleri, sadece İbrahim KARA'nın ayrıca müdahale sırasında üzerindeki önlük ipinin boğazına dolanmasına sebebiyet verilerek belirlenen yaralanmasının oluştuğunu ifade ettiği, bu itibarla görevli polislerce gaz uygulanması sebebi ile oluşan belirtilerin her üç müştekide de aynı nitelikte bulunduğu.

Ankara Emniyet Müdürlüğü Güvenlik Şube Müdürlüğünden şikâyeteye konu olay ile ilgili düzenlenen evraklar ile kamera kayıtlarının temin edildiği, evrak içeriğine göre üç yüz kişiye ulaşan, bu suretle Kırım sokağını tamamen araç ve yaya trafiğine kapatan gruba ve

grubu yönlendirdiği gözlenen kişiler ile sendika yöneticilerine Valilikçe belirlenmiş toplantı ve gösteri yürüyüş güzergahı olmadığı yönünde uyarı yapıldığı, uyarıya rağmen grubun sokağı trafiğe kapatacak şekilde pankartlar arkasında kortej oluşturmaya başlamaları üzerine grubun duyabileceği şekilde ses ve yayın aracı ile aynı uyarının tekrarlandığı, aksi halde orantılı olarak güç kullanılacağına bildirildiği, akabinde peş peşe anonsların tekrarlandığı, buna rağmen grubun dağılmayarak slogan almak sureti ile protestoya başlamaları üzerine görevli emniyet güçlerinin sendika yöneticileri ile görüşerek 2911 sayılı yasaya aykırı şekilde yolu kapatıp yürüyüşe izin verilmeyeceği, bireysel olarak pankartsız, flamasız ve yolu işgal etmeden, trafiği aksatmadan kaldırım üzerinden geçebilecekleri yönünde uyarılarda bulunduğu, grubun buna rağmen topluca yürüyüşe geçmesi üzerine oluşturulan barikatın önünde gerekli ikaz anonslarının tekrar yapıldığı, grubun ön tarafında bulunan kişilerin görevlilerce oluşturulan barikata yüklenerek mukavemet gösterdikleri, ilk etapta kalkanlar vasıtasıyla iteklemek sureti ile grubun uzaklaştırılmaya çalışıldığı, bir kısım grup üyelerinin direnme mukavemeti arttırmaları üzerine tazyikli gaz sıkıldığı, dağılmamakta direnilmesi, mukavemet gösterilmesi üzerine, müştekiler dışındaki bir kısım katılımcılar hakkında yakalama uygulanarak işlem başlatıldığı, geriye kalan eylemci grubun Bişkek Caddesine doğru yönelmeleri üzerine grubun önu tekrar kesilerek ikaz anonsları yapıldığı, yapılan ikazların ardından grubun yolu araç trafiğine kapatmadan Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı önüne intikal ettiği, burada KESK Başkanı tarafından basın açıklaması yapılması sonrası grubun dağıldığı, elde edilen görüntü kayıtlarına göre müşteki İbrahim KARA'nın grup içerisinde bulunduğu, gruba hitaben meğafon ile "... Çalışma Bakanlığı önüne gideceğiz, orada taleplerimizi dile getireceğiz.", " bulunduğunuz yerde duruyoruz, faşizme karşı direnme hakkımızı kullanıyoruz, bizler Çalışma Bakanlığının önüne geçeceğiz" şeklinde sözler ile grubun yapılan ikazlar doğrultusunda dağılmasını ve hareketini engellediği, kısa süreli oturma eylemi gerçekleştirdiği, Belkis YURTSEVER'in de dağılmayan grup içerisinde bulunup Emniyet güçlerince kalkan marifeti ile oluşturulan barikata yüklenip mukavemet gösteren şahıslardan olduğu yönünde tespitler yapılmış bulunduğu, ... müştekiler İbrahim KARA ve Belkis YURTSEVER'in de aralarında bulunduğu şüpheliler yönüyle düzenlenip 2911 sayılı yasaya muhalefet ve görev yapturmak için direnme suçları kapsamında Cumhuriyet Başsavcılığımız Basın Suçları Soruşturma Bürosu tarafından halen derdest olan soruşturmaya konu edildiğinin görüldüğü.

Ankara Emniyet Müdürlüğünden temin olunan görüntü kayıtları, müşteki tarafça iddialarına delil olarak sunulan görüntü kayıtları üzerinde inceleme yapılarak bilirkişi raporunun düzenlenmesinin sağlandığı,... görüntü içeriklerinde İbrahim KARA'nın şikayetinde dile getirdiği gibi üzerindeki sendika tişörtünün çekilerek bu suretle boğazında yaralanmaya sebebiyet verecek nitelikte Emniyet güçlerinin müdahalesinin bulunmadığı, aksine müşteki ile birlikte hareket eden grup içerisinde kişilerce polislin müdahalesinden kurtarmak için müştekinin tişörtünden çekildiğine ilişkin kaydın mevcut olduğu, bu itibarla müştekinin boynunda on beş gün süre ile iz bırakacak şekilde mevcut yaralanmasının Emniyet Müdürlüğü görevlilerince gerçekleştirildiğine dair delil bulunmadığı.

Müştekilerde gaz uygulanması sebebi ile oluşan ve rapor ile belirlenen olguların ise olaya müdahale eden Emniyet güçlerinin eylemi sonucu oluştuğu, ifade ve toplanma özgürlüğünün kullanılmasının sınırsız bir hak olarak değerlendirilmeyeceği, bu hakkın kullanılırken başkalarının hak ve özgürlüklerini ortadan kaldırılmamasının gerektiği, bu amaçla 2911 sayılı Toplanma ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu ile düzenlemeler yapılmış olduğu, bu yasanın 22 maddesi ile genel yollar, parklar v.b.yerlerde gösteri yürüyüşleri düzenlenemeyeceğinin hüküm altına alındığı, bununla amaçlananın yaya ve taşıt trafiğinin kesintisiz işleyip ulaşım ve bu doğrultuda kamu düzeni ve güvenliğinin engellenmemesi olduğu, mevcut olayda müştekilerin aralarında bulunduğu grubun bu maddede belirtilen yasakları ihlal eder şekilde eylemde bulunup, ikazlara rağmen ısrar ederek akabinde de güvenlik güçlerine mukavemet yolu ile eylemlerini gerçekleştirmiş oldukları, bu sebeple

Cumhuriyet Başsavcılığımız tarafından konunun 2911 sayılı yasaya muhalefet kapsamında soruşturmaya konu edilmiş olduğu, 2559 sayılı Polis Vazife ve Selahiyetleri Kanununun 16. maddesinde müdahale şeklinin düzenlendiği ve zor kullanma yetkisi sınırlarının belirtildiği, zor kullanma yetkisi kapsamında güvenlik güçlerine göz yaşartıcı gaz kullanma yetkisinin de verilmiş olduğu, bu yetkinin kullanılmasından önce zor kullanılacağına ihtiarının yapılmasının öngörüldüğü, olaya müdahale eden Ankara Emniyet Müdürlüğü görevlileri tarafından yasanın öngörümüş olduğu ikazda yapılarak verilen yetkiyi orantılı ölçüde uygulama ile zor kullanılmış olduğunun tüm dosya kapsamı ile müştekilerin alınan doktor raporu içeriklerinden görüldüğü, bu itibarla zor kullanma yetkisinin aşılması sureti ile kasten yaralama eyleminin gerçekleştiğine dair iddianın sübut bulmadığı gibi dosya kapsamı olup, yukarıda belirtilen özellikler sebebi ile Ankara İl Emniyet Müdürünün görev gereklerine aykırı bir davranışının mevcut olmadığı anlaşılmakla,

03/08/2015 tarihli toplantı, gösteri yürüyüşüne yönelik müdahale sırasında müştekilere karşı zor kullanma yetkisinin aşılmasıyla kasten yaralama eylemini gerçekleştirdiği iddia olunan Ankara Emniyet Müdürlüğü görevlileri hakkında yukarıda açıklanan gerekçeler ile KOVUŞTURMA YAPILMASINA YER OLMADIGINA,

03/08/2015 tarihli toplantı, gösteri yürüyüşüne Ankara Emniyet Müdürlüğünün müdahalesi ile oluşan duruma görev gereklerine aykırı davranış ile sebebiyet verdiği iddiası yöneltilen Ankara İl Emniyet Müdürü hakkında yukarıda açıklanan gerekçeler ile müşteki müraعاتının İŞLEME KONULMAMASINA,

..."

19. Başvurucuların anılan karara yaptığı itirazı Ankara 2. Sulh Ceza Hâkimliği (Hâkimlik) 2/3/2016 tarihinde kesin olarak reddetmiştir. Hâkimlik kararında itiraza konu edilen kararın dayandığı gerekçelerin usul ve yasaya uygun olduğu belirtilmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. Kolluk Görevlilerinin Güç Kullanımına İlişkin Olarak

20. Anayasa Mahkemesi *Özlem Kır* (B. No: 2014/5097, 28/9/2016, §§ 22-27) kararında 4/7/1934 tarihli ve 2559 sayılı Polis Vazife ve Selâhiyet Kanunu'nun "*Zor ve silah kullanma*" kenar başlıklı 16. maddesine, 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun "*Kanunun hükmü ve amirin emri*" kenar başlıklı 24. maddesine, 5237 sayılı Kanun'un "*Sınırın aşılması*" kenar başlıklı 27. maddesinin (1) numaralı fıkrasına, 5237 sayılı Kanun'un "*Kasten yaralama*" kenar başlıklı 86. maddesinin (3) numaralı fıkrasının ilgili kısmına, 5237 sayılı Kanun'un "*Neticesi sebebiyle ağırlaşmış yaralama*" kenar başlıklı 87. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmına, 5237 sayılı Kanun'un "*Taksirle yaralama*" kenar başlıklı 89. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkrasının ilgili kısımlarına yer vermiştir. Ayrıca Anayasa Mahkemesi *Güven Boğa* (B. No: 2014/17222, 3/7/2019, §§ 24-30) kararında 2911 sayılı Kanun'un ilgili hükümlerine değinmiştir.

21. Anayasa Mahkemesi *Ali Ulvi Atunelli* (B. No: 2014/11172, 12/6/2018, §§ 25-27) ve *Özlem Kır* (aynı kararda bkz. §§ 28-30) kararlarında 30/12/1982 tarihli ve 17914 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Polis Çevik Kuvvet Yönetmeliği'nin 25. maddesinin ilgili kısımlarına, İçişleri Bakanlığının yayımladığı 25/8/2011 tarihli Toplumsal Olaylarda Görevlendirilen Personelin Hareket Usul ve Esaslarına Dair Yönerge'nin 10. ve 12.

maddelerinin ilgili kısımlarına, Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından 26/6/2013 ve 22/7/2013 tarihlerinde çıkarılan iki ayrı genelgeyle daha ayrıntılı hâle getirilen, Emniyet Genel Müdürlüğünün Aralık 2008 tarihinde hazırladığı Göz Yaşartıcı Gaz Silahları ve Mühimmatları Kullanım Talimatı'nın ilgili kısımlarına yer vermiştir.

2. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkına İlişkin Olarak

22. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına ilişkin ilgili ulusal mevzuat için *İlhan Yiğit* (aynı kararda bkz. §§ 24-27) kararına bakılabilir.

B. Uluslararası Hukuk

1. Kolluk Görevlilerinin Güç Kullanımına İlişkin Olarak

a. Göz Yaşartıcı Gaz Kullanımına İlişkin Olarak

23. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ilgili maddeleri ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (AİHM) konuya ilişkin içtihatları *Erdal Sarıkaya* ([GK], B. No: 2017/37237, 17/3/2021, §§ 58-62) ve *Ali Ulvi Atunelli* (aynı kararda bkz. §§ 29-45) kararında yer almaktadır.

24. Anayasa Mahkemesi *Ali Rıza Özer ve diğerleri* ([GK], B. No: 2013/3924, 6/1/2015, §§ 47-51) ve *Özlem Kır* (aynı kararda bkz. §§ 31-35) kararlarında göz yaşartıcı gaz kullanımı ile ilgili uluslararası belgeler ve AİHM'in göz yaşartıcı gaz kullanılması konusunda dikkate aldığı ilkeler yer almıştır. Anılan kararlarda 13/1/1993 tarihli Kimyasal Silahların Geliştirilmesi, Üretimi, Stoklanması ve Kullanımının Yasaklanması ve Bunların İhması ile İlgili Sözleşme'ye, Kolluk Görevlileri Tarafından Zor ve Ateşli Silah Kullanılması Hakkında Temel İlkelerin (Birleşmiş Milletler (BM) Suçun Önlenmesi ve Suçluların Islahı Sekizinci Kongresi, Havana, 27/8/1990-7/9/1990, BM, A/CONF.144/28/Rev.1, 1990, s.112-115) ilgili bölümlerine, BM barışçıl toplanma ve gösteri yapma özgürlüğü özel raporörü tarafından hazırlanan raporun (BM İnsan Hakları Komisyonu A/HRC/20/27, 21/5/2012) 35. maddesine, Avrupa İşkencenin ve İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Ceza veya Muamelenin Önlenmesi Komitesinin (CPT) biber gazına ilişkin görüş ve tavsiyelerine değinmiştir.

25. AİHM *Oya Ataman/Türkiye* (B. No: 74552/01, 5/12/2006) kararında kanunların uygulanmasına ilişkin olarak *göz yaşartıcı gaz veya biber gazı* kullanılması hususunu incelemeye tabi tutmuş ve *biber gazı* kullanımının solunum problemleri, bulantı, kusma, soluk borusu ve göz irritasyonu, spazm, göğüs ağrısı, dermatit ve alerji gibi sorunlara yol açabileceği sonucuna varmıştır. Aşırı doz hâlinde bu gaz, solunum ve sindirim borularında doku ölümlüne, akciğer ödemi ve iç *hemorajiye* (böbrek üstü bezi hemorajisi) yol açabileceğine dair tespit bulunmuştur (*Oya Ataman/Türkiye*, §§ 17, 18).

26. AİHM *Ali Güneş/Türkiye* (B. No: 9829/07, 10/4/2012) kararında kolluk görevlileri tarafından barışçıl bir toplantıda göz yaşartıcı gaz kullanılması kapsamında Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlal edildiği iddiasını incelemiştir. Söz konusu olayda polis, Taksim Meydanı'na yürümek isteyen göstericilere buna izin verilmeyeceğini belirterek göstericileri dağılması konusunda uyarılmış; akabinde göstericiler polis memurlarına pankartlarının sopaları ile saldırıp oturma eylemi başlatmıştır. İki polisin tuttuğu başvurucunun çok yakın mesafeden ağzına ve burnuna polisin gaz sıkıdığı ulusal bir gazetede yer alan fotoğraftan tespit edilmiştir. Doktor raporlarına göre gözlerinde kızarıklık (*hiperimi*)

ve omuzlarının alt bölgesinde çürük tespit edilen başvurucu; polisin copla, tekmeyle vurarak ve göz yaşartıcı gaz sıkarak müdahalede bulunması nedeniyle ilgili Cumhuriyet başsavcılığına kötü muameleyle maruz kaldığı iddiasıyla suç duyurusunda bulunmuştur. *Oya Ataman* kararının yukarıda yer alan bölümüne atf yapılan kararda AİHM, polis memurlarının hangi gerekçe ile başvurucuya göz yaşartıcı gaz sıkıldığına ilişkin olarak hükümet tarafından herhangi açıklama yapılmadığını ve gerekçe gösterilmediğini belirtmiştir. AİHM ayrıca gazların neden olduğu etkiler ve sağlık açısından potansiyel tehlikelerini gözönünde bulundurarak somut olayın koşullarında başvuranın yüzüne haksız yere gaz sıkılmasının kişilerin yoğun fiziksel ve ruhsal acı duymasına neden olduğu, bu doğrultuda başvurunu aşığlayabilecek ve onun itibarını düşürebilecek korku, acı ve aşığılanma duyguları uyandırdığını değerlendirerek Sözleşme'nin 3. maddesi çerçevesinde insanlık dışı ve aşığlayıcı muamele yasağının ihlal edildiği sonucuna varmıştır. Ulaşılan sonucu dikkate alan AİHM, başvuranın polis memurları tarafından dövülüp dövülmediğini incelemeyi gerekli görmemiştir (*Ali Güneş/Türkiye*, §§ 34-46).

b. Etkili Soruşturma Yapma Yükümlülüğüne İlişkin Olarak

27. AİHM, Sözleşme'nin 3. maddesinin tartışılabilir ve makul şüphe uyandıran kötü muamele iddialarının etkin biçimde soruşturma yükümlülüğü getirdiğine dikkat çekmektedir (*Labita/İtalya*, § 131; *Tepe/Türkiye*, B. No: 31247/96, 21/12/2004, § 48). AİHM'in içtihadında tanımlanan etkinlik için minimum standartlar soruşturmanın bağımsız, tarafsız, kamu denetimine açık olmasını, yetkili makamların titizlikle ve süratli biçimde çalışmasını gerektirmektedir (*Mammadov/Azərbaycan*, B. No: 34445/04, 11/1/2007, § 73; *Çelik ve İmret/Türkiye*, B. No: 44093/98, 26/10/2004, § 55).

28. AİHM, insan hakları ihlalleri ile ilgili iddialarda soruşturma yükümlülüğünün mutlaka iddiayı kabul etme anlamına gelmediğini ancak iddiaların ciddiye alınması ve adil bir sonucu garanti eden bir usulle soruşturulması gerektiğini birçok kararında dile getirmiştir (*Saçılık ve diğerleri/Türkiye*, B. No: 43044/05, 45001/05, 5/7/2011, §§ 90, 91).

2. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkına İlişkin Olarak

29. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına ilişkin ilgili uluslararası hukuk kaynaklarının yer aldığı kararlar için bkz. *Emre Soyasalan*, B. No: 2014/11306, 18/4/2019, §§ 20-22; *Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri* [GK], B. No: 2014/920, 25/5/2017, §§ 25-30; *Ömer Faruk Akyüz*, B. No: 2015/9247, 4/4/2018, §§ 28-37; *Osman Erbil*, B. No: 2013/2394, 25/3/2015, §§ 45-53; *Rıza Gökçen Erus ve diğerleri*, B. No: 2014/17391, 19/4/2018, §§ 25-30.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

30. Anayasa Mahkemesinin 11/5/2022 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. İnsan Haysiyetiyle Bağdaşmayan Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucuların İddiaları ve Bakanlık Görüşü

31. Başvurucular; henüz yürüyüşe başlamadan polisin gaz, cop ve plastik mermi ile orantısız güç kullandığını, dosya kapsamındaki görüntülerden müdahale gerektirecek bir

durum olmamasına, polis amirinin gaz kullanılmaması talimatına rağmen kolluk güçlerinin yakın mesafeden kimyasal gaz sığdığı iddia etmiştir. Kimyasal gaza maruz kalmaları nedeniyle gözde yanma, cilt ve solunum sorunları yaşadıklarını, buna ilişkin sağlık raporu düzenlendiğini ve bu şikâyetlerinin geçici nitelikte olmadığını belirtmişlerdir. Başvurucu İbrahim Kara'nın polis müdahalesi sonucu boynundan yaralanmasına ilişkin görüntüleri de dosyaya sunduklarını vurgulamışlardır. Dosyaya sundukları görüntü kayıtlarının beyanlarına dayanak olduğu hâlde kolluk görevlilerince düzenlenen belgelerin karara esas alındığını, etkin bir soruşturma yapılmadığını, itirazı inceleyen Hâkimliğin gerekçe olmaksızın itirazlarını reddettiğini iddia etmişlerdir. Bu nedenlerle Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında düzenlenen kötü muamele yasağı ile etkili başvuru hakkı kapsamında Anayasa'nın 36. maddesinde tanımlanan adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

32. Bakanlık görüşünde;

- Her kötü muamele iddiasının Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasının getirdiği korumadan yararlanmasının beklenemeyeceğine, soyut iddiaya dayanan şüphe ötesinde makul kanıtların varlığı gerektiğine, ayrıca muamelenin asgari bir ağırlık derecesine ulaşmış olması gerektiğine dair Anayasa Mahkemesinin içtihatları alıntılanmıştır.

- Bununla birlikte belli bazı durumlarda güvenlik güçleri tarafından fiziksel güce başvurulmasının kötü muamele olmadığı, gösteriye katılanların kendi tutumundan dolayı fiziksel güce başvuranın mümkün olduğu belirtilmiştir.

- Yasak olmayan göz yaşartıcı gazın kullanım usullerinde öngörülen kriterleri değerlendirdiği kararlarında Anayasa Mahkemesinin göz yaşartıcı gazın doğal etkisi dışında katılımcılarda bir yaralanma olmadığı ve gazın aşırı kullanıldığına ilişkin herhangi bir doktor raporuna veya başka bir bulguya rastlanmadığı durumlarda gazdan etkilenmenin Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası kapsamında asgari ağırlık eşliğini aşmadığı sonucuna vardığı vurgulanmıştır.

- Cumhuriyet Başsavcılığınca soruşturma aşamasında gerçekleştirilen araştırma, inceleme ve değerlendirmeye ilişkin hususlar açıklanarak soruşturma makamının etkili soruşturma yükümlülüğünü yerine getirdiği ve etkili soruşturma yükümlülüğünün bir sonuç yükümlülüğü değil uygun araçların kullanılması yükümlülüğü olduğu ifade edilmiştir.

- Somut olayda kolluk görevlilerinin yasa dışı şekilde gerçekleştirilen bir toplantıda yolu kapatan grubun duyabileceği şekilde birçok kez ikazda bulunmasına rağmen eylemci grubun dağılmadığı gibi kolluk görevlilerine mukavemette bulunduğu, bu nedenle kolluk görevlilerinin ilk aşamada kalkanlarla, akabinde biber gazı ile yaptıkları müdahalede asgari ağırlık eşliğinin aşılmadığının açıklanan hususlar gözetilerek değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir.

33. Başvurucular, Bakanlık görüşüne karşı beyanlarında polis müdahalesi sonucu yaralandıklarının sağlık raporlarıyla da ortaya konulduğunu belirterek kötü muamele yasağının maddi ve usul boyutuyla ihlal edildiğini ifade etmiştir.

2. Değerlendirme

34. Anayasa'nın 17. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.

...

Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz."

35. Anayasa Mahkemesi olayların başvuru tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (*Tahir Canan*, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucuların şikâyetlerinin özü, kolluk görevlilerinin gereksiz ve orantısız maddi güç kullanımları olup uygulanan şiddetin düzeyi, süresi, şekli ve eylem nedeniyle başvurularda meydana gelen yaralanmanın basit tıbbi müdahale ile giderilebilecek nitelikte olması hususları birlikte dikkate alındığında eylemin insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele kapsamında olduğu değerlendirilmiş ve inceleme bu kapsamda yapılmıştır (benzer değerlendirme için bkz. *Alp Altunörs*, B. No: 2018/2790, 25/2/2021, § 52; *Erdal İmrek*, B. No: 2015/4206, 17/7/2019, 42) Aynı zamanda başvuru haklarının adil yargılanma ve etkili başvuru haklarına yönelik olarak ileri sürdükleri ihlal iddialarının insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının usul yükümlülüğü çerçevesinde incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

i. Başvurucu Şinasi Dursun Yönünden

36. Başvurucu, müdahale gerektirecek bir durum olmamasına rağmen kolluk güçlerinin yakın mesafeden siktıkları kimyasal gazın maruz kalması sonucu gözündeki yanma sorunu yaşadığını, bu nedenle kötü muamele yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

37. Herkesin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkı. Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınmıştır. Anılan maddenin birinci fıkrasında insan onurunun korunması amaçlanmıştır; üçüncü fıkrasında da kimseye işkence ve eziyet yapılamayacağı, kimsenin insan haysiyetiyle bağdaşmayan ceza veya muameleye tabi tutulamayacağı hüküm altına alınmıştır (*Cezmi Demir ve diğerleri*, B. No: 2013/293, 17/7/2014, § 80).

38. Devletin bireyin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına saygı gösterme yükümlülüğü, öncelikle kamu otoritelerinin bu hakka müdahale etmemelerini yani anılan maddenin üçüncü fıkrasında belirtilen şekillerde kişilerin fiziksel ve ruhsal açıdan zarar görmelerine neden olmamalarını gerektirir. Bu, devletin bireyin vücut ve ruh bütünlüğüne saygı gösterme yükümlülüğünden kaynaklanan negatif ödevidir (*Cezmi Demir ve diğerleri*, § 81).

39. Bununla birlikte bir muamelenin Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası kapsamında kalabilmesi için asgari bir ağırlık derecesine ulaşmış olması gerekir. Bu asgari eşik, göreceli olup her olayın somut koşulları dikkate alınarak değerlendirilmelidir. Bu kapsamda muamelenin süresi, bedensel ve ruhsal etkileri ile mağdurun cinsiyeti, yaşı ve sağlık durumu gibi faktörler önem taşır. Ayrıca muamelenin ardındaki saik ve amaç dikkate

alınmalıdır. Muamelenin heyecanın yükseldiği ve duygu yoğunluğunun olduğu bir anda meydana gelip gelmediği de gözönünde bulundurulmalıdır (*Cezmi Demir ve diğerleri*, § 83).

40. Dosyada yer alan belge ve bilgilere göre kolluk görevlileri, başvuruya konu toplantı ve yürüyüş güzergâhının Valilikçe izin verilen alanlar içinde olmaması ve grubun yolun tamamını -bir tutanağa göre bir kısmını- araç trafiğe kapatması nedeniyle gruba dağılımları yönünde ihtarda bulunmuş ve yürüyüşü engellemek için barikat kurmuştur. 28/12/2015 tarihli bilirkişi raporuna göre grup, kolluk güçlerinin ihtarlarına rağmen dağılmamış ve direnmiştir.

41. Somut olayda kolluk güçlerinin gösterici gruba gaz sıkığı konusunda taraflar arasında bir ihtilaf bulunmamaktadır. Hakkında adli soruşturma süreci işletilmeyen başvuru, gösterici grup içinde yer aldığı belirterek göz yaşartıcı gazın etkilerinden ve müdahale sırasında gazın kullanıma şekliyle şikâyet etmiştir. Sağlık kuruluşuna müracaat eden başvurunun gözünde hafif kızarıklık tespit edilmiştir. Cumhuriyet Başsavcılığı, somut olayda kolluğun zor kullanma yetkisinin orantısız olmadığı gerekçesiyle kovuşturmasızlık kararı vermiştir. Bahse konu kararda, başvurunun yaralanmasının müdahale dışındaki bir olaydan kaynaklandığına dair herhangi bir iddia değerlendirilmemiştir. Dolayısıyla başvurunun yaralanmasının güvenlik güçlerinin müdahalesi ile gerçekleştiği konusunda herhangi bir tereddüt bulunmamaktadır.

42. Belirtilmelidir ki Anayasa'nın 17. maddesi, bir yakalamayı gerçekleştirmek için güç kullanımını yasaklamamaktadır. Ancak bu tür bir güç, sadece kaçınılmaz ve asla aşırı olmamak kaydıyla kullanılabilir. Ayrıca kişinin kendi davranışından veya tutumundan dolayı fiziksel güce başvurmak kesinlikle zorunlu hâle gelmedikçe bu neviden fiiller, prensip olarak Anayasa'nın 17. maddesinde belirtilen yasağı ihlal edecektir (*Gülşah Öztürk ve diğerleri*, B. No: 2013/3936, 17/2/2016, § 52).

43. Sadece sınırları belli bazı durumlarda güvenlik güçleri tarafından fiziksel güce başvurulmasının kötü muamele olmadığı kabul edilebilmektedir. Bu kapsamda toplantı ve gösteri yürüyüşlerinde yakalamayı gerektiren durumlarda ve gösteriye katılanların kendi tutumundan dolayı fiziksel güce başvurmak mümkündür. Ancak bu durumda dahi bu tür bir güce sadece kaçınılmaz hâllerde ve orantılı olmak koşuluyla başvurulabilir (*Ali Rıza Özer*, § 82). Bu doğrultuda somut olayın koşullarında müdahalenin gerekliliği ve orantılılığı incelenmelidir.

44. Toplanma özgürlüğünün kullanımından kaynaklanan kamu düzenine yönelik tehditlerin gerçeklik değeri taşınması hâlinde yetkili makamların bu tehditleri bertaraf edecek tedbirleri alabilecekleri kabul edilmelidir. Alınan tedbirler, durumun özelliklerine ve gerekliliklerine göre değişiklik gösterebilir. Bu nedenle devletin bu konuda yapacağı düzenleme ve uygulamalarda belli bir takdir alanına sahip olduğunun kabulü gerekir (*Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri*, § 81).

45. Bu değerlendirmede başvurunun barışçıl olması ve bu sebeple müdahale edilmemesi gereken birisi olması hâlinde dahi müdahale anındaki panik ve kargaşadan etkilenmesinin mümkün olduğu gözetilmelidir. Bu tür durumlarda kolluk görevlilerinin kontrollü hareket etmesi ve müdahaleyi gerektiren durumu yaratan kişiler dışındakilerin müdahaleden etkilenmemesi için gerekli tedbirleri alması gerekir. Ancak müdahalenin oluşturduğu kargaşa ve panik ortamında bu tedbirlerin her zaman mutlak olarak uygulanmasının zorluğu da kabul edilmelidir (*Ali Rıza Özer ve diğerleri*, § 94).

46. Anayasa Mahkemesi *Ali Rıza Özer ve diğerleri* kararında, kolluk görevlilerinin toplumsal olaylara müdahalesinde araç olarak kabul edilen ve kullanılması ulusal ve uluslararası mevzuatta yasak olmayan göz yaşartıcı gazın kullanımı usullerinde öngörülen kriterlerin Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası kapsamında asgari ağırlık eşliğine ulaşip ulaşmadığını incelemiştir. Kararda, polise karşı herhangi bir saldırıda bulunduğu tespit edilmeyen göstericinin gözlerinde kızarıklık olduğu sağlık raporu ile tespit edilmesine karşın bu yaralanmanın güvenlik önlemlerini aşmaya çalışan gruba yönelik polis müdahalesi sırasında biber gazından etkilenme suretiyle oluştuğunu kabul etmiştir (*Ali Rıza Özer ve diğerleri*, § 90).

47. Zikredilen kararda gaz kullanımının bazı sağlık sorunlarına yol açabileceğinin açık olduğunu ifade eden Anayasa Mahkemesi, kolluk görevlilerini aşmaya çalışan grup dışındaki göstericilere doğrudan müdahale olduğunun tespit edilemediği, ayrıca göz yaşartıcı gazın doğal etkisi dışında başvuruca bir yaralanma olmadığı ve gazın aşırı kullanıldığına ilişkin herhangi bir doktor raporuna veya başka bir bulguya rastlanmadığı durumlarda başvuruca bu gazdan etkilenmesinin Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası kapsamında asgari ağırlık eşliğini aştığının söyleneceği sonucuna varmıştır (*Ali Rıza Özer ve diğerleri*, §§ 91, 92).

48. Başvuruya konu gösteri yürüyüşü güzergâhı, daha önce bu amaçla belirlenen güzergâhlardan olmaması nedeniyle yürüyüş idari makamlarca kanuna aykırı olarak kabul edilmiştir. Dosya kapsamındaki tutanaklara göre göstericilerin yolu araç trafiğine kapatarak yürüyüş gerçekleştirmek istemesi üzerine polis barikat kurarak yürüyüşe izin vermemiştir. Ayrıca dosya kapsamındaki tutanaklarda kolluk görevlilerinin gruba dağılmaları, aksi hâlde müdahale edileceği yönündeki ikazlarına rağmen gösterici grubun barikata yüklenmesi sonrasında polislerin gaz kullandığı belirtilmiştir.

49. Kolluk görevlilerinin açıkça keyfilik bulunmayan işlem ve eylemlerinde -haksız olduğu düşünülse dahi- kolluk personelinin yetkileri kapsamında talep ettikleri hususların yerine getirilmesi bir zorunluluk olup aksi durumda zor kullanma yetkisinin doğacağı kabul edilmelidir (S.Ç., B. No: 2017/17516, 15/9/2020, § 34). Başvuruca grubun dağıtılması için gaz kullanılan toplantıya katılıp katılmadığı ve polis barikatını aşmaya çalışıp çalışmadığı kamera kaydı ve tutanaklardan tespit edilememekle birlikte kolluk güçlerinin ihzarlara rağmen barikata yüklenerek aşmaya çalışan göstericilere gaz kullandığı ve bu güç kullanımının da açıkça keyfi olmadığı anlaşılmıştır. Bu doğrultuda her ne kadar başvuruca kendisine karşı güç kullanılmasını gerektiren eylem içinde bulunduğu kamu makamlarınca özel olarak ortaya konulmasa da yürüyüş gerçekleştirmek için direnç gösteren diğer göstericilerin eylemleri nedeniyle kolluk görevlilerince -başvuruca da yaralanmasına neden olan- gaz kullanımının gerekli olmadığı söylenemez.

50. Somut olayda başvuruca gözlerinde göz yaşartıcı gazın doğal etkisi olarak *hiperemi* (bir dokunun normalden daha fazla kanlanması) tespit edilmiştir (bkz. § 10). Basit tıbbi müdahale ile giderilebilecek mevcut yaralamada polislerin başvuruca gözüne doğrudan ve yakın mesafeden gaz sıktığına veya gazı aşırı kullanıldığına dair herhangi bir tespit bulunmamaktadır. Bu kapsamda başvuruca polis barikatlarını aşmaya çalışan kişilere sıkılan gazdan etkilendiği sonucuna ulaşılmış olup yukarıdaki karardan ayrılmayı gerektiren bir durum olmadığı değerlendirilmiş ve başvuruca göz yaşartıcı gazdan etkilenmesinin Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası kapsamında asgari ağırlık eşliğini aşmadığı sonucuna varılmıştır.

51. Açıklanan gerekçelerle başvuruçunun iddiasının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin *açıkça dayanaktan yoksun olması* nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

ii. Başvurucular İbrahim Kara ve Belkis Yurtsever Yönünden

(1) İl Emniyet Müdürünün Eylemlerine Yönelik İhlal İddiaları Yönünden

52. Başvurucular; polisin haklı ve somut bir gerekçe olmaksızın, doğrudan yüzlerine gaz sıkıldığını, ayrıca polisin başvuru İbrahim Kara'nın önlüğünden çekmesi nedeniyle boynundan yaralandığını iddia ederek İl Emniyet Müdürü hakkında soruşturma yapılmasını talep etmiştir.

53. Cumhuriyet Başsavcılığı, İl Emniyet Müdürü'nün müdahale eden kolluk görevlileri arasında olmadığı, 2911 sayılı Kanun kapsamında toplantıya müdahale talimatının idari işlem niteliğinde olduğu ve yaralamaya ilişkin müdahale talimatını vermediği gerekçeleriyle şikâyetin işleme konulmamasına karar vermiştir.

54. Bireyin bir devlet görevlisi tarafından hukuka aykırı olarak Anayasa'nın 17. maddesini ihlal edecek biçimde bir muameleye tabi tutulduğuna ilişkin savunulabilir bir iddiasının bulunması hâlinde olay hakkında etkili resmî bir soruşturmanın yürütülmesi gerekmektedir (*Tahir Canan*, § 25). Ancak bu konuda bir soruşturmanın başlatılabilmesi için öncelikle iddiaların uygun delillerle desteklenmesi gerekmektedir. İddia edilen olayların gerçekliğini tespit etmek için her türlü makul, şüpheden uzak kanıtların varlığı gerekir. Bu nitelikteki bir kanıt yeterince ciddi, açık ve tutarlı emarelerden ya da aksi ispat edilemeyen birtakım karinelerden oluşabilir. Ancak bu uygun koşulların tespiti hâlinde bir soruşturma yükümlülüğünün bulunduğundan bahsedilebilir (*C.D.*, B. No: 2013/394, 6/3/2014, § 28).

55. Başvurucuların bu başlıktaki iddialarının doğrudan eylemi gerçekleştiren kolluk görevlileri dışında kolluk kuvvetlerine toplantıya müdahale talimatı verdiği belirtilen İl Emniyet Müdürü'ne yönelik olduğu anlaşılmıştır.

56. Kolluğun müdahalesinden dolayı cezalandırılması talep edilen kolluk amirleri hakkında Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası gereğince devletin etkili bir soruşturma yükümlülüğünden bahsedilebilmesi için öncelikle savunulabilir bir iddianın ortaya konulması gerekmektedir. Savunulabilir bir iddianın esasını, hakkında soruşturma yapılacak kişilerin mağdurun yarananmasından ceza hukuku anlamında sorumlu olabilme ihtimalinin ortaya konulması oluşturmaktadır (*Hasan Fırat* [GK], B. No: 015/9496, 31/10/2019, § 54). Aksi takdirde devletin ceza hukuku kapsamında sorumlu olmayan kişiler hakkında da makul kabul edilemeyecek bir şekilde soruşturma yükümlülüğü altına sokulması söz konusu olacaktır (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. *İbrahim Akan*, B. No: 2014/10628, 16/11/2016, § 36; *Bülent Barmaksız*, B. No: 2014/9771, 21/9/2016, § 28; *Elif Güneş Yıldırım*, B. No: 2014/12391, 5/4/2017, § 25; *Onur Cingil (2)*, B. No: 2014/2976, 9/5/2018, § 60; *Gamze Elvan ve diğerleri*, B. No: 2015/5718, 9/5/2019, § 60; *Davut Yıldız*, B. No: 2014/14147, 24/1/2018, § 33).

57. Başvurucular, olay günü yapılan müdahaleye ilişkin olarak kolluk amirlerinin verdiği somut bir talimattan söz etmemiş; genel olarak polisin müdahalesi sonucunda göz

yaşartıcı gaza ve orantısız fiziksel müdahaleye maruz kaldıklarını ileri sürmüştür. Başvurucular, kolluk görevlilerinin ölçüsüz müdahalede bulunduğu iddiası ile kolluk amirlerinin talimatları arasında ceza hukuku bağlamında illiyet bağı gösteren savunulabilir bir bilgi veya belge de ortaya koymamış; verilen emirlerin kolluk görevlilerinin yetkisini aşacak ve suç oluşturacak nitelikte hareket etmelerine yönelik olduğunu gösteren herhangi bir somut kanıt da göstermemiştir.

58. Bu açıklamalar ışığında insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının ihlal edildiği iddiaları yönünden İl Emniyet Müdürü hakkında soruşturma yapılmasını gerekli kılan nitelikte, kolluğun müdahalesiyle verilen talimatlar arasında illiyet bağı gösteren hiçbir kanıt unsuru bulunmadığı, dolayısıyla Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası kapsamındaki iddiaların soyut ve temellendirilmemiş şikâyet niteliğinde olduğu değerlendirilmiştir.

59. Açıklanan gerekçelerle başvurucuların iddialarının bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin *açıkça dayanaktan yoksun olması* nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

(2) Kolluk Memurlarının Kuvvet Kullanımına Yönelik İhlal İddiaları Yönünden

60. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

61. Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

"Kimseye işkence ve ezizet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz."

62. İşkence ve kötü muamele yasağına ilişkin şikâyetlerin devletin negatif ve pozitif yükümlülükleri dikkate alınarak maddi boyutlar ve usul boyutları bakımından ayrı ayrı incelenmesi gerekmektedir. Devletin negatif yükümlülüğü bireyleri işkence, insanlık dışı, aşağılayıcı muameleye ya da cezaya tabi tutmama sorumluluğunu içerirken devletin pozitif yükümlülüğü hem bireyleri bu tür muamelelerden korumayı (önleyici yükümlülük) hem de etkili bir soruşturma yoluyla sorumluların tespiti ve cezalandırılması sorumluluğunu (soruşturma yükümlülüğü) içermektedir. İşkence ve kötü muamele yasağının maddi boyutu, negatif yükümlülük ile önleyici yükümlülüğü kapsamakta; pozitif yükümlülüğün alanında kalan soruşturma yükümlülüğü ise usul boyutunu oluşturmaktadır (benzer yöndeki inceleme usulünü içeren kararlar için bkz. *Cezmi Demir ve diğerleri*, § 75; *Mehmet Şah Aray ve diğerleri*, B. No: 2014/798, 28/9/2016, § 64; *Mustafa Rollas*, B. No: 2014/7703, 2/2/2017, § 49).

63. Başvurucuların şikâyetlerine konu eylem bir devlet görevlisinden kaynaklandığı için kural olarak devletin negatif yükümlülüğü kapsamında bir hak ihlali olup olmadığının incelenmesi gerekir. Ayrıca başvurucuların kolluk görevlileri hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilerek etkili soruşturma yapılmadığı iddiası da bulunduğundan pozitif yükümlülükler kapsamında etkili soruşturma yapma yükümlülüğü açısından da bir değerlendirme yapılmalıdır.

i. İnsan Haysiyetiyle Bağdaşmayan Muamele Yasağının Maddi Boyutunun İhlal Edildiğine İlişkin İddia

(1) Genel İlkeler

64. Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının maddi boyutunun ihlal edildiğine ilişkin genel ilkeler için *Akın Can* (B. No: 2016/13469, 10/6/2020, §§ 39-45) kararı ile *Alp Altınörs* (aynı kararda bkz. §§ 40-46) kararına bakılabilir.

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

65. Başvurucular, katılmış oldukları bir gösteri sırasında herhangi şiddet eylemine karışmadıkları ve barışçıl bir tutum içinde oldukları hâlde kolluk kuvvetinin doğrudan ve yakın mesafeden kullandığı gazdan yaralandıklarından yakınmaktadır. Ayrıca başvuru İbrahim Kara, polislin önlüğünü çekmesi nedeniyle boynundan da yaralandığını iddia etmiştir. Başvurucular göz yaşartıcı gazın doğal etkileri haricinde göz yaşartıcı gazın kullanılma şeklinden de şikâyet etmiştir.

66. Başvurucular gaz kullanımına ilişkin bu iddialarını aynı gün tedavi gördükleri hastane tarafından düzenlenen adli raporla da desteklemiştir. Bu durum, adli raporla bağlantılı olarak Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından ayrıca ATK'nın düzenlediği raporlarda da tespit edilmiştir (bkz. §§ 10,14).

67. Öte yandan görüntü kaydının incelendiği bilirkişi raporundan, diğer katılımcılar polis barikatına yakın mesafede olmadığı hâlde başvuru İbrahim Kara'ya sırf kolluk güçlerinin oluşturduğu barikatın önünde slogan atması üzerine gazla müdahale edildiği anlaşılmıştır (bkz. §15). Şu hâlde başvurucuların iddialarını makul birtakım delillerle destekleyemediği söylenemeyecektir. Kaldı ki kovuşturmayı yer olmadığı kararında da başvurucuların iddiaları dışında başkaca bir şekilde yaralandıkları yönünde yargısal bir değerlendirme yapılmamış, aksine kolluk kuvvetinin kullandığı gücün orantılı olduğunun kabulü ile soruşturma sonuçlandırılmıştır (bkz. §§ 17, 18).

68. Adli raporlarda başvuru İbrahim Kara'nın bilinç durumunda hafif nörolojik hasar ile gözleri, kolları ve boynunda kanlanma olduğu, başvuru Belkis Yurtsever'in ise ense ve omuzdan başlayarak kol ve elini içeren uzuvlarında kızarıklar tespit edilmiştir. Bu doğrultuda başvurucularda meydana gelen yaralanmanın ağırlığı, yeri ve olayın meydana geliş şekline ilişkin iddia bir bütün hâlinde değerlendirildiğinde somut olayın insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele kapsamı alanında incelenebilmesi için aranan asgari ağırlık eşikliğini aşmadığı da söylenemez.

69. Toplantı ve gösteri yürüyüşlerinde yakalamayı gerektiren durumlarda ve gösteriye katılanların kendi tutumundan dolayı fiziksel güce başvurmak mümkündür. Ancak bu durumda dahi bu tür bir güç kullanımı için gücün meşru hedefe ulaşılması adına kaçınılmaz ve orantılı olması zorunludur (bkz. § 81). Bu doğrultuda kişinin kendi davranışından veya tutumundan dolayı zorunlu hâlde gelmedikçe fiziksel güce başvurmak kötü muamele yasağını ihlal edecektir.

70. Kolluk görevlilerinin toplumsal olaylara nasıl ve ne şekilde müdahale etmesi gerektiğine ilişkin kurallar kanuni düzenleme ile belirlenmiştir. Somut olayda, başvuruçuların da katıldığı protesto eyleminde dağılmaları yönündeki ikazlara karşın bazı göstericilerin yürüyüşe geçmesi üzerine polis, kalkanlarıyla göstericileri dağıtmaya çalışmıştır. Grubun kalkanlara yüklenerek direnç göstermesi üzerine polisin göstericilere kısa süreli gaz sıkıldığı 7/10/2015 tarihli Görüntü İzleme Tutanağı'nda belirtilmiştir.

71. Cumhuriyet Başsavcılığı kararı ve tutanaklarda başvuru İbrahim Kara'nın megafonla gruba dağılmamaları yönünde konuşma yaptığı belirtilmiş olup kolluk görevlilerince başvuruçuya gaz kullanılmasını gerekli kılan bir durum olduğuna dair bir gerekçe ileri sürülmemiştir. Öte yandan başvuruya konu olayın görüntü kayıtlarının incelendiği bilirkişi raporunda, başvuru İbrahim Kara'nın polis barikatının önüne gelerek sadece slogan atması nedeniyle kolluk güçlerinin başvuruçuya gazla müdahale ettiği tespit edilmiş ve bu esnada diğer göstericilerin polis barikatına yakın bir mesafede olmadığı da gözlemlenmiştir. Dosya kapsamında gaz kullanımına ilişkin olarak başkaca bir bilgi ve belge bulunmamaktadır.

72. Soruşturma dosyasında yer alan deliller ve tespitler gözetildiğinde katıldığı gösteride gaz kullanımı nedeniyle yaralandığı anlaşılan başvuru İbrahim Kara'nın davranışlarından dolayı fiziksel güce başvurulduğunu kabul etmenin mümkün olmaması karşısında güç kullanımının kaçınılmaz hâle geldiğinin kamu makamlarınca kanıtlanamadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca olay yerinde önlem alan kolluk görevlilerine karşı fiili bir müdahalede bulunmayan ve saldırgan bir tavır içinde olmayan başvuru İbrahim Kara'ya barikat önünde tek başına slogan atması nedeniyle doğrudan gaz kullanımının orantılı olduğu da kabul edilemez.

73. Diğer yandan başvuru Belkis Yurtsever'in ise ikazlara rağmen dağılmayarak -yolu araç trafiğine kapatarak- yürüyüş gerçekleştirmek isteyen grubun içinde bulunduğu ve polis kalkanına yüklenmek suretiyle direndiği Görüntü Kaydı Tutanağı'nda belirtilmiştir. Buna göre başvuruçunun kendisine karşı güç kullanılmasını gerektiren bir eylem içinde olmadığı, dolayısıyla kolluk görevlilerinin gaz kullanımını suretiyle -başvuruçunun da yaralanmasına neden olan- güç kullanımının gerekli olmadığı söylenemez.

74. Bununla birlikte göz yaşartıcı gazın uygun olmayan bir tarzda kullanılması durumunda ciddi yaralanmalara sebebiyet verme potansiyeli olup orantılı şekilde kullanıldığı idari makamlarca ortaya konulmalıdır. Kolluk tarafından düzenlenen tutanakta başvuru Belkis Yurtsever'in omuz, kol ve ellerini kapsayan uzuvlarında yaralanmaya neden olan güç kullanımının orantılılığı hususunda net bir açıklama bulunmayıp göstericilere karşı kademeli güç kullanımının belirtilmesiyle yetinildiği görülmüştür.

75. Ayrıca kovuşturmayla yer olmadığı kararında başvuruçulara karşı kullanılan gazın neden ve nasıl orantılı olduğu hususunda tatmin edici bir açıklama yapılmamıştır. Bu nedenle başvuruçulara karşı kolluk görevlileri tarafından orantılı şekilde göz yaşartıcı gaz kullanıldığı hususunun kamu otoritelerince açıkça ortaya konulmadığı sonucuna ulaşmak gerekmiştir. Hâl böyle olunca da somut olayın koşullarında başvuruçulara orantısız şekilde gaz sıkılması nedeniyle başvuruçuların fiziksel ve ruhsal acı duymalarına neden olduğu sonucuna varılmıştır.

76. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının maddi boyutunun ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

77. Yukarıda varılan sonuç dikkate alındığında Anayasa Mahkemesi, ayrıca başvuru İbrahim Kara'nın boynundaki yaralanmaların polis memurlarının eylemleri sonucu gerçekleşip gerçekleşmediğine dair bir incelemeyi gerekli görmemiştir.

ii. İnsan Haysiyetiyle Bağdaşmayan Muamele Yasağının Usul Boyutunun İhlal Edildiğine İlişkin İddia

(1) Genel İlkeler

78. İnsan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının usul boyutunun ihlal edildiğine ilişkin genel ilkeler için *Akın Can* (aynı kararda bkz. §§ 56-62) kararı ile *Alp Altınörs* (aynı kararda bkz. §§ 54-57) kararına bakılabilir.

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

79. Başvurular, kolluk görevlilerinin keyfi olarak doğrudan ve yakın mesafeden gazla müdahale etmesi nedeniyle yaralandıklarını ileri sürmüş; aynı gün alınan sağlık raporlarını ve olaya ilişkin görüntü kaydını daha sonra Başsavcılığa sunarak yaralanmalarından sorumlu olan kolluk görevlilerinden şikâyetçi olmuştur. Bu durumda başvuruların kolluk görevlilerinin güç kullanımı neticesinde yaralandıkları hususunda savunulabilir iddialarının olduğu anlaşıldığından Başsavcılığın etkili soruşturma yükümlülüğünün başladığı kabul edilmiştir.

80. Cumhuriyet Başsavcılığı; kolluğun düzenlediği tutanak ve görüntü kaydı çözümündeki bazı tespitleri gözeterek toplantının kanuna aykırı olarak gerçekleştiği, göstericilerin bir kısmının kolluk görevlilerine direndiği, dolayısıyla ikazda bulunan kolluk güçlerinin göz yaşartıcı gaz kullanma yetkisi bulunduğu kabulü ile takipsizlik kararı vermiştir. Kararda, başvuruların doktor raporlarına göre kolluğun orantılı ölçüde zor kullandığı, kasten yaralama eyleminin gerçekleşmediği kabul edilmiş ancak başvuruların yaralanmalarının niteliği, tesiri ve vücutlarındaki yerleri gözetilmemiş; bunların gazın olağan etkilerinden meydana gelip gelmediğine dair bir değerlendirme yapılmamıştır. Ayrıca başvuru İbrahim Kara, kolluk amirinin gaz kullanmama talimatına rağmen polisin keyfi olarak gaz kullandığını iddia etmiş ise de gerek bu iddianın gerçeği yansıtıp yansıtmadığı gerekse kolluk görevlilerinin eylemleri ve kendilerine ne şekilde talimat verildiği hususlarında herhangi bir araştırma yapılmamış, ilgili kolluk amirinin beyanı alınmamıştır.

81. Öte yandan başvuruya konu olayın görüntü kayıtlarının incelendiği bilirkişi raporunda başvuru İbrahim Kara'ya -tek başına olacak şekilde- polis barikatının önünde slogan atması nedeniyle kolluk görevlilerince gazla müdahale edildiği yönünde tespiti yer verilmesine rağmen başvuru gereksiz ve orantısız şekilde yüzüne doğru gaz sıkılıp sıkılmadığı da araştırılmamıştır.

82. Dolayısıyla Cumhuriyet Başsavcılığının başvurulara yönelik göz yaşartıcı gaz kullanımına ilişkin müdahalenin gerekliliğini ve müdahale şeklini irdelemeden, olaya ilişkin kolluk görevlilerinin güç kullanmalarına ilişkin gerekçelerini sorgulayabileceği ifadelerini almadan bir sonuca vardığı görülmüştür. Bu şekildeki bir soruşturmanın Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasının gerektirdiği özende ve ciddiyette olduğunun söylenmesi güçtür.

83. İnsan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele iddiasıyla ilgili bir ceza soruşturmasında olayı aydınlatma kapasitesine sahip önemli birtakım delillerin toplanmaması bile tek başına, ulaşılan neticenin tutarlılığına gölge düşürebilir. Başvuruya konu ihlal iddialarının gerektirdiği soruşturma yükümlülüğü, olayın gerçekleşme koşullarının belirlenmesini zorunlu kılmaktadır. Bu yükümlülük, mağdurların soruşturma işlemlerine ilişkin her türlü talebinin karşılanmasını gerektirmese de soruşturmanın seyrini etkileyecek ve maddi gerçeğin açığa çıkmasına yardımcı olacak mahiyetteki iddialarının araştırılmasını lüzumlu kılmaktadır (benzer değerlendirme için bkz. *Deniz Karadeniz ve diğ.leri*, B. No: 2014/18001, 6/2/2020, § 109). Diğer yandan soruşturma makamlarınca ulaşılan sonuçların delillerin nesnel analizine dayanması ve soruşturmanın etkili yürütüldüğü hususunda tereddüt oluşmaması adalete olan inancın sarsılmaması bakımından da zorunludur.

84. Kovuşturmaya yer olmadığı kararında, aralarında başvurucuların da olduğu bazı göstericilerin kolluğa direnmesi nedeniyle toplantıya yapılan müdahalenin gerekli olduğu ve bu kapsamda kullanılan gücün de orantılı olup herhangi bir suça vücut vermediği belirtilmiştir. Ancak başvurucuların iddialarına dayanak sağlık raporları ve bilirkişi raporundaki tespitler gözetildiğinde soruşturma neticesinde varılan yargısal sonuçtan başvuruculara karşı -vücutlarının farklı bölgelerde yaralanmaya neden olacak şekilde- güç kullanılmasının neden orantılı olduğu tam olarak anlaşılabilmiş değildir. Zira kararda güç kullanımının orantılılığına dair başvurucular hakkında bir kişiselleştirme yapılmamıştır. Öte yandan başvuru İbrahim Kara'ya kullanılan gazın gerekliliği konusunda da bir değerlendirme yapılmamıştır. Oysa genel olarak olayın anlatılmasının yanı sıra başvurucular açısından da kendilerine karşı kullanılan gücün gerekli ve orantılı olup olmadığının değerlendirilmesi Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağı kapsamındaki usul yükümlülüğünün bir gereğidir. Bu açıdan da soruşturmanın etkili biçimde yürütüldüğü söylenemeyecektir.

85. Açıklanan gerçeklerle Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının usul boyutunun ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucuların İddiaları ve Bakanlık Görüşü

86. Başvurucular; sendikal eylemler arasında toplu eylem yapma hakkı da olduğunu, etkinliğin Sendikanın aldığı karar üzerine gerçekleştirildiğini ve sendikal faaliyet hakkı niteliğinde olduğunu, henüz gösteri yürüyüşüne başlamadan polis şiddeti ile karşılaştıklarını, polisin orantısız müdahalede bulunduğunu iddia etmiştir. Başvurucular, kamu emekçisini ilgilendiren toplu sözleşme sürecine ilişkin fikirlerini ifade etmek amacıyla toplandıklarını ancak kolluk güçlerinin haklı bir neden olmaksızın yaptığı müdahalenin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı ile sendika hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür. Ayrıca başvurucular Başsavcılığın soruşturma yürütmeden ve delilleri değerlendirmeden sonuca ulaştığını, Hâkimliğin de gerekçesiz olarak itirazın reddine dair karar verdiğini belirterek etkili başvuru hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

87. Bakanlık görüşünde, Anayasa Mahkemesinin toplanma özgürlüğünün kullanımından kaynaklanan kamu düzenine yönelik tehditlerin gerçeklik değeri taşıması hâlinde yetkili makamların bu tehditleri bertaraf edecek tedbirleri alabileceklerine ve belli bir

takdir haklarına sahip olduklarına dair kararına atf yapılarak kolluk görevlilerinin müdahalelerinin bu kapsamda olduğu belirtilmiştir. Ayrıca Bakanlık, başvuruçuların da aralarında bulunduğu grubun Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı önüne yürüyüş için hazırlık yaptığı, gruba yönelik birçok kez ikazda bulunulmasına ve kolluk görevlilerinin tüm ikna çabalarına rağmen grubun yolu trafiğe kapatarak kortej oluşturmaya başladığı, yolu tamamen kapatmak suretiyle yürüyüşlerinde ısrarcı olması nedeniyle de kolluk görevlilerinin ilk aşamada kalkanlarla müdahale ettiği, akabinde grubun kalkanları itmek ve kalkanlara yüklenmek suretiyle mukavemet göstermesi üzerine de orantılı şekilde kısa süreli gaz sıkılmak suretiyle gruba müdahalede bulunduğunu belirtmiştir. Bakanlık, bu şekilde gerçekleşen bir olayda müdahalenin meşru amacının kamu düzeni ve güvenliğinin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi ve başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması niteliğinde olup olmadığını, ayrıca yargılama makamlarının kararlarındaki tespit ve sonuçların kanunun uygulanması niteliğinde olup olmadığını, ilgili ve yeterli gerekçeler içcrip içermediğinin değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir.

88. Başvuruçular; Bakanlık görüşüne karşı beyanlarında katıldıkları toplantının keyfi ve orantısız şekilde engellendiğini, sorumlular hakkındaki şikâyetlerinin takipsizlikle sonuçlanırken haklarında kamu davası açılmasının da hakka yönelik müdahale niteliğinde olduğunu, müdahalenin meşru bir amacı olmadığını, üyesi olduğu sendika nedeniyle ayrımcılığa uğradıklarını, Anayasa Mahkemesinin aynı eyleme katılan bir diğer başvuruçucu hakkında daha önce ihlal kararı verdiğini ve sendikal haklarının da ihlal edildiğini belirterek başvuru dilekçesindeki açıklamalarını tekrar etmişlerdir.

2. Değerlendirme

89. Anayasa'nın "Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı" kenar başlıklı 34. maddesi şöyledir:

"Herkes, önceden izin almadan, silahsız ve saldırısız toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahiptir.

Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı ancak, milli güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla ve kanunla sınırlanabilir.

Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının kullanılmasında uygulanacak şekil, şartı ve usuller kanunda gösterilir."

90. Anayasa Mahkemesi, olayların başvuruçucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (*Tahir Canan*, § 16). Bu bağlamda başvuruçuların kolluk görevlilerinin toplantıya orantısız müdahale ettiğine, sorumlular hakkında yaptıkları şikâyetle ilgili olarak etkili soruşturma yapılmadığına ve Hâkimliğin itirazın reddine dair kararının yeterli gerekçe içermediğine ilişkin iddiaları bir bütün olarak toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

91. Başvuruya konu toplantıya ilişkin müdahalenin varlığı, anılan müdahalenin ihlal oluşturup oluşturmadığı ve müdahalenin kanuniliği ile meşru amacı yönünden *İlhan Yiğit* kararında değerlendirmeler yapılmıştır. Ayrıca toplantıya yapılan müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluğuna ilişkin genel ilkeler açıklanmıştır (*İlhan Yiğit*, §§

60-71). Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mevcut başvuruda da anılan değerlendirmeden, kabul ve ilkelerden ayrılmayı gerektiren bir husus olmadığı anlaşılmıştır.

92. Başvurucuların da içinde olduğu yaklaşık 250-300 kişilik grup AŞTİ'nin karşısında bulunan pazar yerinde bir araya gelmiş ve toplu iş sözleşmesi görüşmelerinin yapılacağı, yaklaşık bir kilometre uzaklıkta bulunan ÇSGB binasına kadar görüşmelere katılacak konfederasyon heyeti ile birlikte yürümek ve bina önünde basın açıklaması yapmak istemiştir. Kolluk görevlileri, başvuruya konu toplantı ve yürüyüş güzergâhının Valilikçe izin verilen alanlar içinde olmaması ve grubun yolun tamamını -bir tutanağa göre bir kısmını- araç trafiğine kapatması nedeniyle gruba dağılması yönünde ihtarında bulunmuş; yürüyüşü engellemek için barikat kurmuştur. Uyarılara rağmen dağılmayan grubun yürümek için polis kalkanlarına yüklenmesi nedeniyle kolluk güçleri gruba müdahale etmiştir.

93. Kuvuşturmaya yer olmadığına dair karara göre başvuru İbrahim Kara ses yükseltici cihazla, ÇSGB binası önüne kadar gidilerek taleplerin burada dile getirileceğini, bu nedenle dağılmamaları gerektiğini topluluğa bildirmiş; kısa süreli oturma eylemi yapmıştır. Başvurucu Belkis Yurtsever ise polisin dağılma yönündeki ihtarına uymamış, polis kalkanına yüklenmiştir.

94. Kolluk güçleri, toplu şekilde yürüyüş gerçekleştirilmemek koşuluyla ÇSGB'de basın açıklaması yapılmasına izin verileceğini ilgililere bildirmiştir. Nitekim kolluk güçlerinin gösteri yürüyüşüne müdahalesi sonrası topluluk ikna edilerek gösteri yürüyüşü yapılmamış ve anılan yerde basın açıklaması yapılmıştır.

95. Somut olayda toplanılan ve yürüyüş planlanan güzergâhın Valilikçe bu amaca tahsis edilen yerlerden olmaması ve katılımcıların yolu tamamen araç trafiğine kapatması polisin barikat kurmasına, dolayısıyla yürüyüşün engellenmesine gerekçe oluşturmuştur. Başvurucuların da içinde olduğu gruptan bazı kişilerin polis barikatına yüklenmesi üzerine gruba müdahale edilmiştir. Cumhuriyet Başsavcılığı toplantının 2911 sayılı Kanun'un 22. maddesine aykırı olarak gerçekleştirildiğini kabul etmiş; başvurucuların da aralarında olduğu katılımcıların kolluk görevlilerin ihtarına rağmen kanuna aykırı toplantı yapmaya devam etmeleri ve kolluk güçlerine direnmeleri nedeniyle müdahalenin polisin zor kullanma yetkisinde kaldığını, zorunlu ve orantılı olduğunu değerlendirmiştir (bkz. § 18).

96. Anayasa Mahkemesince başvuruya konu toplantı ve gösteri yürüyüşüne idare tarafından gerçekleştirilen müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olup olmadığı *İlhan Yiğit* kararında değerlendirilmiştir. Anılan kararda müdahalenin gerekçesi olarak ileri sürülen hususlar ile -yapılmasına izin verilen- basın açıklamasının yapılacağı yere kadar yaklaşık 250 kişinin belirli bir düzen içinde toplu hâlde yürüyüşüne devletin daha fazla müsamaha göstermesinin mümkün olup olmadığı tartışılmıştır. Anayasa Mahkemesi hakkın ihlal edildiğine yönelik değerlendirmesinde kamuya açık bir alanda yapılan barışçıl bir gösteri yürüyüşünün engellenmesi, katılımcıların dağıtılması şeklindeki müdahale ile başvuru toplu şekilde gösteri yürüyüşü gerçekleştirme, pankart taşıma ve slogan atma yoluyla fikirlerini ifade etme hakkından mahrum bırakılmasının zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılamadığı, dolayısıyla müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olmadığı sonucuna varmıştır. Başvuruya konu müdahalenin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını ihlal ettiği sonucuna ulaşıldığı kararda şu gerekçe ve değerlendirmelere dayanılmıştır:

- Somut olayda göstericilerin toplantı esnasında trafiği ne ölçüde aksattığına, araçların ilerlemesi için alternatif yolların olmadığına, trafiğin aksadığı süre içinde kamu düzeni ile başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması çerçevesinde katlanılması zor veya imkânsız bir zarar ya da zarar tehlikesi ile karşılaşıldığına, yürüyüşün doğası gereği hoşgörü gösterilmesini gerektiren kabul edilebilir sınırın aşılıp aşılmadığına yönelik değerlendirme yapılmadığı tespit edilmiştir.

- Yürüyüş yapılması planlanan güzergâhın Ankara'nın işlek caddelerinden birinde olmadığı, aksine ÇSGB binasına giden oldukça dar ara sokaklardan birinin seçildiği belirtilmiş ve bu mesafenin yaklaşık bir kilometre olduğu gözetilerek yürüyüşe engel olunmaması hâlinde trafiğin sadece kısa bir süre aksayacağı değerlendirilmiştir.

- Katılımcıların anılan yürüyüşü ekonomik ve sosyal durumları ile çalışma şartlarının iyileştirilmesi amacıyla fikirlerini kolektif biçimde ifade etme, o sırada toplu iş görüşmelerini yapmak üzere ÇSGB hinasında bulunan Hükümet yetkililerine seslerini duyurma amacıyla düzenlediklerine dikkat çekilmiştir. Ayrıca başvuru konusu yürüyüşün özellikle toplu iş sözleşmesi görüşmelerinin yapıldığı tarihte gerçekleştirilmesinin katılımcılar yönünden özel bir önemi olduğu vurgulanmıştır.

- Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının bireylerin ortak fikirlerini birlikte savunmak ve başkalarına duyurmak için kolektif bir şekilde kullanılan bir hak olduğu, somut olayda hakkın kolektif şekilde kullanılmasının -ekonomik ve sosyal haklar açısından- önemi de gözetilmediği belirtilmiştir.

- Son olarak bütünüyle barışçıl olmaktan çıktığı değerlendirilmeyen ve herhangi bir şiddet hareketi yaşandığı tespit edilemeyen gösteri yürüyüşünde katılımcıların haklarını kullanabilmelerine yönelik olarak idarenin daha fazla tolerans göstermemesi için makul herhangi bir sebep olmadığı değerlendirilmiştir.

97. Somut olayda da bu değerlendirmeler ve kabulden ayrılmayı gerektiren bir durum olmadığı anlaşılmıştır.

98. Açıklanan gerekçelerle başvuruların Anayasa'nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

99. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı yönünden ihlal kararı verildiğinden başvuruların sendika hakkı kapsamındaki şikâyetleri yönünden ayrıca bir değerlendirme yapılmamıştır.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

100. Başvurular: ihlalin tespiti, hak ihlalinin gerçekleştirenlerin yargılanması ile her biri için ayrı ayrı olmak üzere 25.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

101. Başvurucu İbrahim Kara ve Belkıs Yurtsever yönünden kolluk görevlilerinin güç kullanımının insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının maddi ve usul boyutunun ihlal edildiğine karar verilmiştir. Ayrıca tüm başvuruların toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

102. Başvuruda tespit edilen insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının maddi ve usul boyutu hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği soruşturma mercilerince yapılması gereken iş yeniden soruşturma işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. *Mehmet Doğan* [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; *Aligül Alkaya ve diğerleri (2)*, B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; *Kadri Enis Berberoğlu (3)* [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

103. Öte yandan ihlalin niteliği dikkate alınarak başvuru İbrahim Kara ve Belkıs Yurtsever'e taleple bağlı kalmamak ayrı ayrı 25.000 TL, başvuru Şinasi Dursun'a 13.500 TL manevi tazminat ödenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Başvuru Şinasi Dursun'un insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddiasının *açıkça dayanaktan yoksun olması* nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Başvuru İbrahim Kara ve Belkıs Yurtsever'in İl Emniyet Müdürü'nün eylemleri yönünden insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddialarının *açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle* KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Başvuru İbrahim Kara ve Belkıs Yurtsever'in kolluk memurlarının eylemleri yönünden insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının maddi ve usul boyutunun ihlal edildiğine ilişkin iddialarının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

4. Başvuruların toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddialarının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. 1. Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının maddi ve usul boyutunun İHLAL EDİLDİĞİNE,

2. Anayasa'nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının maddi ve usul boyutuna ilişkin ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmak üzere Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına (2015/112465 S., 2016/3571 K.) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucu İbrahim Kara ve Belkıs Yurtsever'e taleple bağlı kalmarak 25.000 TL, başvurucu Şinasi Dursun'a 13.500 TL manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 239,50 TL harç ve 4.500 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 4.739,50 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucuların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 11/5/2022 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.